

GROW PROPER & FAST, BY JUDGING SLOW

In mijn XXL hoodie en met een grote rugzak om, loop ik op mijn sneakers richting de zaal. De mannen van A Tribe Called Quest suizen via mijn koptelefoon in mijn oren. Ik loop op de beat van de muziek en neem nog een paar bewegingen door. Echt HipHop, zou je zeggen. De studenten stromen binnen. Een blond meisje doet de deur open en betreedt op haar hakken en met haar strakke legging de zaal. “Oh hey!” zeg ik, “Jazz is in de andere zaal!”. “Oh, maar ik ben op zoek naar de HipHop les. Dan zit ik hier goed toch? Ik ben Raisa”.

Puur op basis van het uiterlijk van Raisa concludeer ik dat zij niet voor de HipHop les komt. Waar komt deze onjuiste gedachte vandaan? Ik betrap mezelf op een vooroordeel. Een bevooroordeelde houding als docent is van negatieve invloed op de studenten. Er wordt geen ruimte meer gehouden voor eigenheid en het onbekende. Het is essentieel dat docenten zich bewust zijn van hun invloed op de studenten en vanuit welk perspectief zij doceren. We kijken vanuit onze verwachtingen en deze sturen daarmee datgene wat we zien. Als docent is het een onmisbare vaardigheid om dit fenomeen bij jezelf te kunnen herkennen, erkennen en er iets aan te doen.

Daarom stel ik dat een onbevooroordeelde houding als docent de sleutel is naar een optimale (dans)ontwikkeling bij de student.

Om te kunnen begrijpen dat de ontwikkeling van een (dans)student op een positieve manier wordt beïnvloed door onbevooroordeeld lesgeven, is het van belang om eerst een beeld te vormen van de negatieve invloed op die ontwikkeling door bevooroordeeld lesgeven.

Allereerst zal ik uitleggen wat negatieve invloeden van bevooroordeeld doceren inhouden. Dit ga ik beargumenteren aan de hand van de theorieën van Daniel Kahneman, hij vertelt over onze twee denk-systemen. Ik beschrijf mijn eigen ervaringen rondom het begrip unconscious bias, het *Pygmalion* en *Golem* effect en theorieën van Gershenson en S. Dee komen aan bod. Vervolgens ondersteunt de theorie van Leen de Bolle me om het belang van een onbevooroordeelde houding duidelijk te maken.

De oorsprong onze vooroordelen en de negatieve effecten hiervan

Als kind van mijn ouders, maak ik deel uit van een familie, die weer deel uitmaakt van een samenleving en hieraan ontleen ik voor een groot deel mijn identiteit. Vooroordelen hangen heel erg samen met wie ik ben en waar ik vandaan kom. Vanuit die identiteit aanschouw ik de wereld. Of zoals David Pinto het in zijn boek *Interculturele communicatie* formuleert:

Cultuur is een evoluerend systeem van waarden, normen en leefregels. In een groep van mensen die zich lid voelen van hun groep wordt cultuur van generatie op generatie doorgegeven en zo geïnternaliseerd. Voor de mensen in een groep is hun cultuur vaak onbewust richtinggevend voor hun gedrag en hun kijk op de wereld. (p.28)

Cultuur is dus erg bepalend, maar waar komt die onbewuste sturing vandaan? Daniel Kahneman geeft hier een verklaring voor in zijn boek ‘*Thinking, Fast and Slow*’. Hierin komen de begrippen *System 1* en *System 2* naar voren. System 1 legt hij uit als *fast thinking*. In

dit systeem worden onbewuste en intuïtieve gedachten gevormd, die voortkomen vanuit het associatieve geheugen van de mens (p.16). Met andere woorden, gedachten die direct en ongefilterd bij iemand naar boven komen. Vanuit System 1 vormen we op een onbewuste manier (voor)oordelen. Seth Gershenson en Thomas S. Dee omschrijven dit met het begrip unconscious bias (UB):

Specifically, unconscious bias is the phenomenon in which stereotypes, positive or negative, influence decisions and behaviors without the individual consciously acting on the stereotype or being aware that he or she is doing so. Moreover, UB can occur even when individuals know or believe the stereotype to be false. (p.1)

Gershenson en S. Dee beschrijven hier dat mensen impulsief en snel denken en handelen vanuit System 1. Zelfs wanneer iemand weet of denkt dat de gedachte helemaal niet klopt. In dit proces ontstaan als bijproduct impliciete sociale ideeën, de ‘unconscious bias’. Mijn vooroordeel over Raisa in strakke kleding en blond haar, ontstaat in mijn System 1 en is een onbewust vooroordeel waar Gershenson en S. Dee het over hebben. Ondanks dat ik overtuigd ben dat iets niet waar is, kan ik het toch onbewust denken (p.1). In eerste instantie vorm ik een oordeel over Raisa op basis van haar uiterlijk, terwijl dit is in strijd met mijn persoonlijke overtuiging. Deze houdt namelijk in dat iemands verschijning nooit een volledig beeld kan geven van een persoon.

System 2, dat Kahneman als *slow thinking* toelicht, kan dan corrigerend werken. Dit is het proces waarin er veel analytischer wordt gedacht en dit vergt meer tijd. Het is een bedachtzame en bewuste manier van denken en oordelen. Hierdoor vraagt slow thinking om veel meer aandacht en concentratie dan fast thinking (p.22). Om impliciete acties tijdens het doceren te voorkomen is het noodzakelijk om onszelf meer tijd en overweging te gunnen. Dit lukt docenten alleen wanneer er aandachtig in System 2 gewerkt wordt. Een docent moet zich bewust zijn dat System 1 altijd actief is. Wanneer docenten weten dat zij continu handelen vanuit eigen overtuigingen, normen en waarden, ontstaat er ruimte voor nuance hiervan vanuit System 2. Zodra docenten zich hier niet bewust van zijn en doceren vanuit system 1 met hun intuïtieve vooroordelen heeft dit effect op de prestatie van de studenten. Want vooroordelen creëren bepaalde verwachtingen waar de docent naar handelt. Jordan Moeny schrijft:

“The theory holding that higher expectations of a person leads to a higher performance. The opposite can also be true: if low expectations are placed on someone, they’re more likely to perform poorly”. (p.5)

Door de negatieve verwachtingen die voortkomen uit de fast thinking (voor)oordelen van de docent kan het Golem effect optreden. “Behavior reflecting low or negative supervisory expectations generates negative results in subordinates’ performance (Reynolds p.477). Wanneer er vooraf positieve verwachtingen zijn van een student, is de kans groter dat de student ook hoger presteert en een positieve houding aanneemt. Dit heet het Pygmalion effect (Reynolds p.476).

Ik ken mijn studenten nu wat beter. Naast Raisa, staat Zavier in de HipHop les. Wij hebben raakvlakken met elkaar op het gebied van kleding en hij kent veel artiesten uit de HipHop cultuur. Daardoor merk ik dat mijn aandacht vaak naar hem toe gaat, soms zelfs zonder dat ik er erg in heb. Het ironische van alles is dat hij helemaal niet zo correct als Raisa de bewegingen uitvoert. Toch blijf ik hem naar mijn idee extra voeden, omdat ik door zijn algemene verschijning veel potentie zie. Dit is dus het Pygmalion effect, want Zavier maakt grote stappen in de les en groeit. Als ik met betrekking tot Raisa op mijn eerste oppervlakkige indruk was blijven varen was er in haar geval sprake geweest van het negatieve Golem effect.

Het handelen vanuit verwachtingen van de docent kan voor studenten een positieve of negatieve uitkomst hebben. Het principe van het handelen uit verwachtingen is een grote valkuil voor een docent. De docent handelt namelijk vanuit fast thinking en het associatieve geheugen in plaats van uit een weloverwogen, doordachte en gebalanceerde verwachting. Hij geeft op die momenten alleen gehoor aan wat hij wil zien en hiermee bevestigt hij zijn eigen vooroordeel. Lopez omschrijft dit principe in het artikel “Galatea and Pygmalion glances: perception and strategies of the ‘other’ in front of (pre)judices”: “The expectations of teachers [...] therefore, can function as a self-fulfilled prophecy” (p.135). Als op deze manier de verwachtingen van de docent weer bewaarheid worden, worden zijn vooroordelen weer bevestigd en gaat deze er steeds meer in geloven. Als docent verander je dan niet van inzicht en houd je vast aan je manier van lesgeven. Maar daarmee stagneert ook je eigen vooruitgang en zit je jezelf als docent dwars.

Voordelen van onbevooroordeeld doceren

Maar het kan, en moet in mijn ogen, anders.

Wanneer docenten zich deze processen realiseren en zich bewust worden van hun bevooroordeelde houding vanuit hun fast thinking heeft dit een positieve invloed. Niet alleen op de ontwikkeling van de student, maar ook op de ontwikkeling van de docent. Door de open, oprechte en eerlijke houding van de docent, ontstaat er nu een veilige sfeer en omgeving voor de student waarin deze gemotiveerd wordt om zichzelf te onderzoeken en te laten zien. Vanuit deze meer empathische opstelling door de docent ontstaat er zo een waardevollere verbinding tussen hem/haar en de student zoals Gershenson en S. Dee constateren (p.4).

In de tegenwoordige moderne tijd is het adagium: je bent nooit uitgeleerd. Dat geldt wat mij betreft ook voor docenten zelf. Als docenten zich openstellen voor de ander blijven zij leren en groeien. Leen de Bolle omschrijft dit belang als volgt:

In plaats van uit gemakzucht of angst weg te kijken van of voorbij te gaan aan de vreemdheid van de andere, is het juist nodig zich te bewegen op die uiterste grens waar het eigen zelf op het spel staat, waar men op het punt staat zichzelf te verliezen maar toch niet verliest. Dat is het punt waarop er zich een transformatie volstrekt en iets nieuws ontstaat. (p.60)

Als de eigenheid bevraagd durft te worden leidt dat tot meer groei. Als docent is ons werk de ontplooiing van onze studenten en daarmee is ons werk ook de ontplooiing van onszelf. We kunnen het ons daarbij niet veroorloven om weg te lopen van het onbekende en daarom is het onmisbaar om ons onbevooroordeeld op te stellen. Als je je oprecht onbevooroordeeld opstelt resulteert dat in vele voordelen, zeker ook voor jezelf.

Dat dit niet zo gemakkelijk is realiseer ik me zeker. Zo schreef ik in mijn paper: “Prejudice is in the eye of the beholder” over dit ontwikkelproces als docent:

Wanneer je als docent niet bang bent om je denkpatroon, en handelingen vanuit daar, te bekritisieren en te analyseren kan je dus de vooroordelen bij jezelf herkennen en er iets aan doen. Dit vergt echter energie en vraagt om een actieve houding om gedurfde confrontaties met onze eigen manier van impulsief denken aan te gaan. En dat maakt het zo moeilijk want dit raakt je eigen wezen, je eigen zijn. (p.10)

Het is een pittige opgave om als docent hier mee aan de slag te gaan. Wat hierbij helpt is je te realiseren dat dit voor elke docent zo werkt. Onze vooroordelen worden allemaal in eerste instantie gevormd door de impulsieve denkreflexen vanuit System 1. In onze denkpatronen hebben we deze psychologische basis gemeen. In de opleiding en/of begeleiding van de

docent mag de aandacht voor dit gezamenlijk gedeelde en natuurlijke proces absoluut niet ontbreken. Gershenson en S. Dee zien het voeren van de motivatie van docenten om de unconscious bias te verminderen en zich hiervan bewust te worden als essentieel. Een belangrijk aspect hierbij is dat dit niet gepaard gaat met ‘shaming or blaming’ (p.5). Zoals ik bij mezelf herkende in het voorbeeld met Raisa, voelde ik meteen een oordeel tegenover mezelf. Hoe kon ik dit nu denken en wat vreselijk dat ik dit dacht. Vanuit hier blokkeer ik mezelf en mijn doceren alleen maar.

Tot slot

We hoeven ons niet te schamen voor onze vooroordelen. We komen namelijk allemaal voort uit een culturele setting met de daaraan gekoppelde waarden en normen. De manier waarop de vooroordelen in onze gedachten tot stand komen werkt volgens dezelfde systemen. We moeten ons hier vooral van bewust zijn en blijven. Hiermee voorkomen we om in de valkuilen te stappen bij het lesgeven. Een open houding heeft vooral voordelen en creëert een win-win situatie voor de student en de docent. Als docenten zichzelf serieus nemen in het vak, horen zij hun vooroordelen ook serieus te nemen. Blijf dus voortdurend werken om onbevooroordeeld in de les te staan. Het zal de studenten en jezelf alleen maar goed doen. Snel en op de juiste wijze groeien houdt in: langzaam en bewust oordelen!

Literatuurlijst

Bolle de, Leen. 'Identiteit en verschil, het ik en de ander.' In: Bleri Lleshi en Marc van den Bossche (ed). *Identiteit en interculturaliteit: identiteitsconstructie bij jongeren in Brussel*. VUBpress, 2010 p. 41 – 63.

Freire, Paulo. *Pedagogy of Freedom, ethics, democracy, and civic courage*. Rowman & Littlefield Publishers, inc. 1998.

Gershenson, Seth en Thomas S. Dee. *The insidiousness of unconscious bias in schools*, 20 maart 2017 <https://www.brookings.edu/blog/brown-center-chalkboard/2017/03/20/the-insidiousness-of-unconscious-bias-in-schools/>

Kahneman, Daniel. *Ons feilbare denken, thinking fast and slow*. Business contact, 26e druk juli 2015.

Kahneman, Daniel. *Thinking fast and slow*. Farrar, Strous and Giroux, 2012.

Köster, Meis. 'Prejudice is in the eye of the beholder.' 2018

López Termes, Andreu. 'Galatea and Pygmalion glances: perception and strategies of the 'other' in front of (pre)judices' *Race Ethnicity and Education*. 08 november 2015 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13613324.2015.1095172>

Money, Jordan. 'The power of pygmalion effect'. *Educational week*. Oktober 2015, p. 5.

Pinto, David. *Interculturele communicatie, een stap verder*. Bohn Stafleu van Loghum, 2007. (301)

Reynolds, Dennis. 'Restraining Golem and Harnessing Pygmalion in the Classroom: A Laboratory Study of Managerial Expectations and Task Design'. *Academy of Management Learning & Education*, 2007, vol. 6, No, 4. p. 475-483.